

**ližól* quasi fatalment s'hauria dissimilat en *ližól*; que si, d'una banda, estava molt exposat a reduir-se a *ižól*, confluint-hi una propensió dissimilatória amb una de glutinació ben natural (*la flor, la mata, de lijol*, entesos com *del ijol*), d'altra banda, un cop tornat *liljol*, era poc menys que inevitable que es dissimilés en *zižól*.

Semànticament és ben sabut que LILIUM ha designat tan sovint o més, una flor que una mata, i que el gran relleu imaginatiu i popular que han pres sempre les flors de lliri, ha tornat el seu nom apte per aplicar-se popularment a plantes molt nombroses: sobretot liliàcies, iridàcies i amaril·lidàcies, però també d'altres (*Convallaria maialis*, *Asphodelus microcarpus* etc.): Carcí *liserou* 'còliqui', fr. *liseron* 'Convolvulus arvensis' però també 'pervinca', prov. *bièli rouge* «martagon», fr. *lis des vallées* 'muguet' o 'convallium' [ja fi S. XII], Manche *li de terre* «fumeterre», Abruzzi *gijje* «colchicum autumnale». Veg. FEW v, 636-7. A d'altres bandes el significat es generalitza: el basc *lili* és 'flor' en general, bearnès d'Aspa *lildye* «fleur» (*Bouts dera M.* 1924, 92), a Cautarés concretat en «pâquetrette» (ib.); Verdguer usà més d'un cop *lloiroa* com a nom d'una flor boscana, ben cert altra que el lliri. I, encara que l'argentí Nord *lulo* i el quítxua *lulu*, que són 'flor en general', siguin tinguts per indigenismes, no està pas descartat que el manlleu no vagi ser en sentit oposat, i llavors hi hauria hagut igual generalització semàntica.

Per més que sigui la variant dissimilada amb *-r* (*lliri* etc.) la que ha predominat gairebé pertot en rom. veiem proves de sobres que les formes en *-li-* tingueren àmplia extensió en una zona pròxima a la que interessa: *Lillet* (LILLETUM), nom tan antic de la Poble de Lillet, hi està precisament enclavat; hi ha *-l-* en basc, bearnès i el llatínisme bereber *alili* 'baladre'; it. *giglio* 'lliri' (amb la mateixa dissimilació que *gijol*, i cf. DECH JOYO, i ací JULL,³ per a dissimilacions paral·leles); bretó *lilien* «muguet»; roerg. *lile*, delf. i fr. prov. *ilo* 'lliri', prov. *yèli*, llgd. *éli* 'lliri'; a-al. ant. *gilie*. Quant a la forma *llitja* de Vayreda, si és autèntica, pot sortir simplement del plural LILIA del primitiu LILLIUM, si no és una derivació regressiva, car és més fàcil encara que fos el diminutiu el que donés peu a l'aplicació a una planta de flor, per cert, no menys vistent i conspícua que el lliri, però netament diferent.

DERIV.: *L'Ijolar* (*ižulá*), partida dins el Comall del Torrent Gros (Talau).

¹ A Er em deien (1959) que n'hi ha molta més a la Solana de Cerdanya; però que a l'Obaga també és coneguda; d'aquests, uns declaraven que té «una floreta groga», els altres «negra», però potser es referien a l'estació tardana, car a Ralleu —on també ponderaven com agradava la planteta a les ovelles—, m'explicaren que es manté ben verda (crec d'un verd fosc) tot l'hivern. —² Car és problemàtic un mot aranès *ižu*, que per més que el vagi sentir a muntanya, a dos o tres pobles de cap al mig de la vall (1932-4) no vaig poder-ne treure l'aigua clara. M'explicaven que sovint se'n barrejava en els fei-

xos d'herba dallada serrats amunt, però un pretenia que es tractava d'una bestioleta, un altre implicava una herba: n'hi carregarien a la collada de *Carga der Itxo* serres amunt d'Arròs. Cf., amb allò, el basc *itsu*, *itsxu*, 'cec', que és l'adjectiu d'ús general (i ben cert euskèric, per bé que les indicacions que en dóna Mitxelena, *FoHiVca.*, pp. 273, 192, resten ben obscures). —³ Vegeu en aquest article, en els casos de *julivert*, *joligroc* i anàlegs, la substitució de LILLIUM per *juli-*; aquesta tendència, junt amb la forma *llitja*, ens dissuadeix de la idea concebible que també (*liljol*) pugui sortir de LILLIUM.

A preferir *Ilergetes*, *Indigetes* (sing. *-eta*), ja molt predominants entre nosaltres i basats en la forma grega (*LleuresC*, 59): no pas *Ilergets*, *Indigets*.

ILEUM, ILEUS, presos del ll. *ilēus* 'malaltia que origina oclusió intestinal i còlic miserere', i aquest, del gr. *εἰλεον* id., derivat de *εἰλέω* 'jo enrotllo', 'retorço', perquè aquest mal s'atribueix a una torsió o torçó dels budells. □ 1.^a doc.: Lab. 1888 (*ileu*).

Un i altre són fonamentalment un mateix mot, que en grec i en llatí només és nom de malaltia; l'ús, segurament afavorit per una confusió del mot amb el ll. ILIA 'baix ventre', va estendre'l fins a designar una part dels intestins afectada habitualment per aquest mal. Del ll. *ilia*, genitiu *ilium*, per via culta s'ha extret el nom de l'os *ilium*. Cf. ILLADA.

DERIV.: *Iliac* 'pertanyent a l'ílium'. *Ilio-*, prefix usat per formar compostos savis del nom de l'ílium.

Ile(i)x, V. *eix*, mateix *Iliac*, V. *ileum* *Ilicàcies*, *ilicina*, V. *alzina* *Ilio-*, *ilium*, V. *ileum*

ILLA, del llatí *ī(N)SŪLA*, que en lloc de donar *izla* es vocalitzà aviat en *iyła* pronunciat després *íla*. □ 1.^a doc.: orígens (Llull, Jaume I, Desclot).

«En aquell sènet ac un clergeu qui era de una *illa* sobre mar, la qual és apellada --- Mallorques, e --- aquella *illa* és de un noble rey savi --- apellat En Jacme; aquell rey --- ha ordenat que tretze frares menors studien en aràbic en un monestir ---: Miramar, lo qual és en la *illa* de Mallorques», Llull (*Blanq.*, *NCl.* II, 57.16, 58.19); «E-l rey manà que tuit recullissen --- e feeren vela --- tro que arribaren a la primera terra de la *ila* de Malorca, qui ha nom la Palomera --- e-l rey devalà en una *ileta*, prop de terra, qui ha nom lo Pantaleu ---», Desclot (§ 34, *NCl.* II, 94); «la *iyła* de Malorcha», doc. ross. de 1289 (*RLR* IV, 509); «la saorra --- la y değa livar o --- fer gitar fora les *y*es del dit port», doc. del rei Sanç de Mallorca, de 1318 (*Jal, Gloss. Nautique*, p. 1565); «Sua faç blanca, placent, / graciosa per natura / era --- / e, sospirant e planyent, / dix —Eu sui en gran pressura --- —¿Qui sòts vós, dona placent, / a qui-l cor se desconorta? / —Veí enveja qui aporta / mos fills a perdicció: / si volets saber qui só, / són la *Illa* de Mallorca», Turmeda (*Cobles de la Divisió*, 38d, *NCl.* IX, 112).